

Rudi Meulemans

Caravaggio (fragmenten)

Rudi Meulemans - foto: Bart Dewaele

Rudi Meulemans (°1963) studeerde aan het RITS en richtte daarna de theatergroep De Parade op. De teksten die Rudi Meulemans in de loop van het twintigjarige bestaan van De Parade zelf voor deze groep schreef, vertonen een sterk documentair en biografisch karakter. Vooral het leven van kunstenaars intrigeert/de hem. Zo kruiste hij reeds het pad van o.a. Pier Paolo Pasolini, Virginia Woolf, Erika Mann, Derek Jarman, Jane Bowles, Francis Bacon, Robert Mapplethorpe, Romy Schneider, Billie Holiday. Meestal raakte hij via zijn affiniteit met hun werk ook in hun leven geïnteresseerd. De verstrengeling van het leven en het werk van kunstenaars loopt als een thematische draad doorheen zijn praktijk als auteur en als regisseur.

Inleiding: *Caravaggio* is een monoloog die door Rudi Meulemans in 2002 geschreven werd voor Tom de Hoog.

E-mail: deparade@scarlet.be

Site: De Parade - <http://www.deparade.be/>

Adres: Tiberghienstraat 19, 1210 Brussel

Tel: 02- 218 03 67

Een student kunstgeschiedenis is geobsedeerd door het leven en het werk van Caravaggio. Om de schilderijen te bestuderen, reist hij naar Rome. Hij volgt het parcours van de schilder, van het verleiden met de glimlach tot de striemen van de zweep, en ontdekt het genot van de pijn.

Caravaggio moest Rome ontvluchten na de moord op Ranuccio Tomassoni. De student is gefascineerd door het geweld en gaat zich identificeren met Caravaggio. In Rome gaat hij op zoek naar de kwade tuin.

Het samengaan van het hoge en het lage is bepalend voor wie wij zijn. Reeds in de oudheid werd men gefascineerd door de tweeledigheid. Dit idee werd opgepikt door Giordano Bruno, een tijdgenoot van Caravaggio.

Alles heeft twee kanten: eindig en oneindig, recht en krom, hoog en laag, goed en slecht. Het leven heeft twee aspecten: kennis en gevoel. Er is warm en koud, links en rechts. Er zijn twee cupido's: de ene verheven, de andere platvloers. Er is geen rust zonder arbeid. Er is geen vreugde zonder lijden. Er is geen leven zonder dood.

[1]

De eerste keer dat ik in Rome was, was ik zeventien. Ik zat toen nog op het college. Bij de jezuiten. De laatstejaars mochten altijd naar Rome. Dat was traditie. De Romereis. Van je twaalfde wist je al: op mijn zeventiende zit ik in Rome. Als ik mijn best doe, als ik volhou. Je ouders begonnen alvast te sparen. Ik heb volgehouden. Ze konden mij ook weinig doen. Eén keer heb ik een herexamen gehad. Voor turnen. 'Lichamelijke opvoeding'. Die turnleraar... Die kon mij niet uitstaan. Het turnzaaltje was ingericht in de oude kapel. Daar hing de meest ongelofelijk ingewikkelde constructie aan het plafond. Een enorme machinerie van houten balken en touwen. Met een systeem van katrollen kon je die balken laten zakken in alle mogelijke constellaties. Dan kon je erover lopen, erover springen, eraan gaan hangen. Noem maar op. Levensgevaarlijk. Ik heb nog altijd een litteken net onder mijn knie van die keer dat ik struikelde en met mijn been knal tegen de zijkant van zo'n balk viel. Het was een gigantisch martelinstrument. De jezuiten kennen wat van folteren. Eeuwenlange ervaring.

Rome is prachtig. Dat vond ik toen al. Maar, hoor mij. Daar kun je niet op afgaan. Ik vind elke stad prachtig. Ik kom uit een piepklein dorpje in de Kempen. Met als meest opwindende attractie het café van de duivenbond. Het enige wat mij bezighield sinds mijn veertiende was: hoe geraak ik hier

zo snel mogelijk weg. De oplossing: gaan studeren. Wachten tot mijn achttiende, rustig blijven, en dan gaan studeren. Kunstgeschiedenis. In de stad.

Voor ik vertrok, toen ik voor de eerste keer op kot ging, kreeg ik van mijn grootmoeder een waarschuwing mee. Ze zei dat als ik iets ging drinken in een café dat ik dan goed moest oppassen dat ze niks in mijn pintje deden. Wat ze in dat pintje zouden doen en wat daar dan precies de gevolgen van zouden zijn, dat was nogal vaag. Maar de boodschap was duidelijk: de stad is gevaarlijk.

Die studie kunstgeschiedenis heb ik al snel opgegeven. Maar de stad niet. Uit de stad ga ik nooit meer weg. Precies omdat het er gevaarlijk is. In de stad heb je alles bij de hand: cafés, bioscoop, het meest bizarre eten en seks. Vooral seks. Als je buiten woont is dat een hele onderneming. Daar word je tegen wil en dank celibatair. Maar in de stad hebben we dat onder ons prima geregeld. Je hoeft er niet eens voor te betalen. In Rome is het niet anders. Dat ontdekte ik toen ik er deze zomer opnieuw naartoe ben gegaan. Zoveel jaren later. Ik moest weg. Een tijdje weg uit mijn stad. Ik had drie jaar een relatie gehad. En ineens was het over. De liefde was over. Misschien had ik te veel van hem verwacht. Maar kan je te veel verwachten? In de liefde. Eigenlijk? Moet je niet gaan voor het hoogst mogelijke?

Ik koos voor Rome omwille van Caravaggio. Hij was de reden dat ik kunstgeschiedenis was gaan studeren. Aan de lichtbeelden die ze in de aula projecteerden had ik niet genoeg. Toen, die eerste jaren op kot, hing er boven mijn bed een poster van de zieke Bacchus. Dat kot lag in een souterrain en ik beeldde mij in dat het het kelderatelier van Caravaggio was. Sommige vrienden zeggen dat ik door hem geobsedeerd ben. De waarheid is: bij hem vind ik troost.

Ik kan mij niet herinneren dat ik op die schoolreis met de paters één schilderij van Caravaggio gezien heb. Nee, daar pasten ze wel voor op. Dat hadden ze goed ingeschat. Afgelopen zomer, toen ik er was, hebben onderzoekers van het Instituut voor Psychologie in Rome een enquête gehouden. Niet dat ik zo hoog oploop met psychologische enquêtes. Maar in dit geval... Ze ondervroegen 2000 museumbezoekers. Het bleek dat 20%, dus zo'n 400 van hen, zich na of tijdens het museumbezoek overgaf aan een seksueel avontuur. Op slag voelde ik mij heel normaal. Blijkt ook uit die enquête dat de schilderijen van Caravaggio veel eerder de lust opwekken dan pakweg die van Tiepolo of Veronese. Het woord kunstminnaar krijgt zo een heel nieuwe

betekenis. Boven aan de lijst van musea waar je gemakkelijk kan scoren, staat de Galleria Borghese. Ik daar onmiddellijk naartoe. Voor Caravaggio, natuurlijk.

In de Galleria hangt Hieronymus. De heilige Hieronymus. 112 op 157 cm groot. Snel geschilderd. Dat zie je aan de lange penseeltrekken van het rode laken. Het zit als een enveloppe om de oude man heen. Je ziet hem aan het werk aan de Vulgata, de Latijnse vertaling van het Nieuwe Testament. Hij zit rechts, naast een kleine houten tafel waarop de boeken liggen. Hij lijkt bezig met lezen en schrijven. Maar dat is slechts schijn. Wie goed kijkt, ziet dat de ogen van Hieronymus niet naar het boek kijken dat hij openhoudt. Zijn rechterarm is uitgestrekt en in die hand houdt hij een pen. Maar hij schrijft niet. Nog niet. Dit is het creatieve moment. Precies zoals Hieronymus zijn arm met in zijn hand de pen uitstrekt naar het papier, zo strekt Caravaggio zijn arm met in zijn hand het penseel uit naar het doek. Het tussenmoment. Aan de ene kant schilderde hij het neergebogen hoofd van de nadenkende man, aan de andere kant, op gelijke hoogte, op een stapel boeken, een schedel. Daartussen de arm met in de hand de pen die blijft hangen in de lucht. Tussen denken en dood staat de kunst. Dit is het laatste wat Caravaggio schilderde in Rome. Dit is het portret van een kunstenaar.

Ik ging naar het Palazzo Madama waar hij woonde bij kardinaal Del Monte. Daarbinnen... Een vreemd gevoel. Je kan het Palazzo enkel bezoeken na schriftelijke toestemming. Ik had mij goed voorbereid, een vriendelijke brief geschreven en antwoord gekregen. Op de afgesproken dag stond ik voor de poort van het Palazzo. Zo'n oude, slonzige, veel te kleine Italiaanse man liet mij binnen. Nu liep ik daar door de gangen waar kardinaal Del Monte en Caravaggio hadden gelopen. Er is amper nog iets wat aan Del Monte doet denken. En er is helemaal niets dat herinnert aan Caravaggio. Ik liep door die gangen, stond stil in de zalen. Ik was er helemaal alleen. En toen dacht ik: hij is hier niet meer maar ik ben er nu. Ik deed alsof. (...)

[2]

Ik ben Caravaggio. Ik ben schilder. Ik schilder wat ik zie. De Ideale Schoonheid van de Sixtijnse kapel van Michelangelo interesseert mij niet. Ik wil de dingen niet mooier maken. Maar ook niet lelijker. Ik ben schilder dus ik toon. Ik toon de dingen zoals ze zijn. Ik heb penselen. En ik heb

een dolk. De penselen dienen om te creëren. Met de dolk kan ik doden. Als ik wil. In het lemmet van mijn dolk heb ik gegrift: NEC SPE NEC METU. Een idee van Ranuccio. Van toen we nog vrienden waren. ZONDER HOOP ZONDER ANGST.

Vroeger, toen ik nog klein was en ze vroegen wat ik later wilde worden als ik groot zou zijn, dan zei ik altijd: ridder. Ridder van Malta. De Johannietororde.

Ik zag mij dan al zo zitten op een paard. Zo'n witte schimmel. In een blinkend harnas met daaroverheen een mantel met daarop het Maltezerkruis. Zo'n rode mantel met zo'n groot wit kruis met 8 punten. En naast mij, te voet, mijn schildknaap. Voor wie ik natuurlijk heel goed zou zorgen. Samen zouden we allerlei avonturen beleven. We zouden gaan vechten tegen de Turken.

Ik ben geen ridder geworden. Nog niet. Want wat niet is, kan nog komen. Wat je niet bent, kan je worden. Je moet altijd blijven geloven dat alles mogelijk is. (...)

Ik ben naar de executie van Giordano Bruno geweest. Zeven jaar had hij in de geheime gevangenis van de inquisitie zitten wachten op zijn proces. In een donkere kelder. Eén lange jaren durende, duistere nacht. En toen begon eindelijk zijn proces. De jezuïet Bellarmino legde hem een lijst voor van acht zaken die hij moest afzweren. Bruno weigerde. En toen begonnen de folteringen. De beulen legden Bruno op de pijnbank. Die pijnbank is een driehoek, gemaakt van drie houten planken, die schuin tegen de muur staat met de punt onderaan. Ze legden hem daar ondersteboven in, met zijn hoofd in de punt en zijn benen open. In de buitenste planken zitten aan elke kant, op gelijke afstand, drie gaten. De beulen bonden touwen rond zijn armen, benen en dijnen. Dan trokken ze de touwen door de gaten en maakten ze vast aan een staaf. En die staaf zullen ze dan gaan draaien. Zodat je lijf uiteengetrokken wordt. Elke foltering bestaat normaal gezien uit minimum drie en maximum vijf draaien van de staaf. Maar soms maakt men er acht of tien van waardoor de touwen door het vlees snijden, tot op het bot. Bruno bleef weigeren. Daarna volgde de waterproef. De beul giet vanuit een kruik water in de mond van het slachtoffer. Aanvankelijk is dit aangenaam. Het slachtoffer is immers uitgedroogd van de pijn. Maar de beul blijft gieten. En de roede van het slachtoffer wordt afgebonden zodat hij niet kan plassen. Ze zeggen dat Bruno daarbij zijn tanden op elkaar klemde en dat de beul daarom ijzeren tangen in zijn mond schroefde om dat te beletten. De

beul blijft gieten totdat de buik van het slachtoffer net een trommel is. Zo hebben ze Bruno zes uur op de pijnbank laten hangen. Hij bleef ontkennen. Daarom onderwierpen ze hem tenslotte aan de foltering met het vuur. Ze legden Bruno naakt op de grond. Zijn voeten werden goed ingestreken met varkensvet. En dan hielden ze er brandende fakkels tegen. Bruno schreeuwde het uit van de pijn. Maar hij bleef ontkennen. En op 17 februari 1600 werd hij naar de brandstapel gevoerd op de Campo de'Fiori. (...)

[3]

De Campo de'Fiori. Waar ooit Giordano Bruno op de brandstapel stond, staat nu zijn standbeeld. En elk jaar op zijn sterfdag komen de minderheden van Rome, de zoekenden, hier bijeen. Ik was er deze zomer. Ik was ernaartoe gegaan omdat ik het niet meer wist.

Alles leek verloren. Het ware. Het echte. Het vertrouwen werd geridiculiseerd. In plaats daarvan kwam de argwaan.

Voor De Luitspeler ligt er, op een marmeren tafel, een open partituur. Een madrigaal. 'Voi sapete ch'io v'amo'. Je weet dat ik van jou hou. Een liefdesverklaring is altijd een uitnodiging. Op de tafel ligt een viool. Alsof de jongen met de luit wil zeggen: Kom met mij spelen, laat ons samen spelen. Er ligt een tweede partituur waarop staat: 'Bassus'. Maar die partituur ligt dicht. De jongen verleidt me en als ik toegeef is het plots gedaan. Als ik met hem wil spelen, blijkt mijn partituur dicht te liggen. De begeerte wordt gefnuikt.

Wat doe je als je niet meer in de liefde gelooft? Om dat te ontdekken, was ik naar Rome gegaan.

Net als Bruno ben ik op zoek naar de waarheid. Naar het licht van de zon. Ik heb vele verlangens, maar weinig hoop. Waar het om gaat is de eerlijkheid. De eerlijkheid is het belangrijkste. De waarheid. Zovelen zijn vrijwillig doof en blind, wentelen zich in onwetendheid. Dat is onvergefelijk. Dom en lichtzinnig. DURF TE WETEN. Durf alles te weten. Ook al is het onaangenaam. En gelukkig? Wie is er gelukkig?

Je moet niet teveel met je geluk bezig zijn. 't Is er of 't is er niet. Je hebt het hier en nu. Of het was er daar en toen. Een mooie herinnering, het geluk. Maar hopen dat het komt, dat het geluk komt. Later. Afwachten. Nee. Of erger nog: alles in deze wereld lijdzaam ondergaan en geloven in het geluk in het hiernamaals. Ik niet. Ik ga niet meer op zoek naar het geluk. 't Is het streven naar geluk dat ongelukkig maakt. Ik ben enkel nog op zoek naar plezier. Dat is gemakkelijker te krijgen. En meestal duurt het nog langer ook. Want geef toe: echt geluk, een echt gelukkig moment... Je knippert eens met je ogen en 't is voorbij.

Ze zeggen wel dat je het grote geluk kunt vinden in de liefde. Misschien. Waar vind je echter de liefde? Ik heb liefde gekend, maar dat is voorbij. Ik doe daar niet meer aan mee. De teleurstelling, en die komt er altijd, de teleurstelling is te groot.

Daarom heb ik het geluk ingeruild voor het plezier en de liefde voor de seks. Seks als gedistilleerde liefde. Bij seks kan je niet veinzen. Tenminste, de mannen toch niet. Ik heb een hekel aan veinzerij. En soms leek het alsof de liefde daarop gebaseerd was. Eenmaal je de waarheid voor ogen had, was de liefde voorbij. (...)

[4]

(...) Ranuccio was ongelofelijk knap. Hij was getrouwd. Maar elke avond gingen we samen tennissen. En daarna gingen we flaneren in de rosse buurt. Hij kende de meeste hoeren bij hun naam. En dat wil wat zeggen, want er zijn in Rome meer hoeren dan kunstenaars.

Die avond was ik met Ranuccio op de Campo Marzio. We keken naar het tennis. Zoals altijd wedden we op wie zou winnen. Ik won de weddenschap, maar Ranuccio wou niet betalen. Hij speelde de macho, daagde mij uit. We kregen ruzie, begonnen te vechten. Om te spelen, eigenlijk. Om te lachen. Niet serieus. Ik trok mijn dolk. ZONDER HOOP ZONDER ANGST. Ik prikte in zijn dij, in zijn lies. En toen struikelde Ranuccio. Mijn dolk schoof uit. Raakte hem dieper. Sneedt in zijn penis. Hij bloedde. Ik raakte in paniek. Vluchtte weg. Rende. Zo snel ik kon. Een van de tennissers kwam het mij die avond zeggen: Ranuccio is dood. Doodgebloed.

Ik weet nog dat ik dacht: nu moet ik huilen. Ik moet huilen. Nu. Maar er kwam niks. Geen tranen. Ik probeerde het te forceren. Als een slecht acteur. Niks. Geen enkel gevoel.

Een ruzie. Een gevecht. Een ongeluk met een dolk. (...)

[5]

Ik reisde Caravaggio achterna. In Rome ging ik van de Galleria Borghese naar de Galleria Nazionale d'Arte Antica. Judith onthoofdde Holofernes. Haar kamenier staat klaar om het hoofd op te vangen. Holofernes schreeuwt van de pijn. Judith kijkt hem recht in de ogen terwijl ze hem doodt. De moordenaar is een heldin.

Ik ging naar de Contarelli-kapel. Daar zag ik hoe Mattheüs werd vermoord. De apostel ligt op de grond, dodelijk gewond. Op een forse wolk zit een engel die hem een palmtak aanreikt. Rondom staan en zitten er getuigen. Maar centraal staat hij, gespierd en halfnaakt, in focus: de knappe moordenaar.

Van Rome naar Napels. De heilige Ursula wordt getroffen door een pijl in haar borst. We staan er vlakbij. De tijd valt stil. Je kijkt en je weet: nog één moment, nog even en dan is ze dood.

Caravaggio moest op de vlucht. Er stond een prijs op zijn hoofd. Ik nam de boot naar Malta. In Valetta werd hij door Alof de Wignacourt tot Ridder in de Johanniterorde geslagen. Een jongensdroom. Ridder van Malta. De grootmeester gaf hem de opdracht voor *De Onthoofding van Johannes de Doper*. Johannes ligt op de grond. Hij bloedt. Het zwaard ligt naast hem. Salome houdt de schaal klaar terwijl de beul zijn dolk trekt om het hoofd eraf te snijden. Dit is het enige doek dat Caravaggio signeerde. In het midden, onderaan, schreef hij zijn naam in het bloed van de martelaar.

Opnieuw op de vlucht naar Sicilië en vandaar terug naar Napels. Salome met het hoofd van Johannes de Doper op een schaal. Twee versies. Telkens houdt ze de schaal in onze richting, zodat we de gruwel goed kunnen zien. In de ene versie kijkt ze beschaamd weg, buiten beeld. Maar in de andere kijkt ze ons recht aan. Zonder schroom. Fier.

En tenslotte: David met het hoofd van Goliath. David houdt in zijn ene hand het zwaard. Het scherp van de snee zit tussen zijn benen. In zijn andere hand houdt hij het afgehouden hoofd van Goliath. Voor David stond de minnaar van Caravaggio model. Het afgehouden hoofd van Goliath is een zelfportret. Alsof hij wilde zeggen: er staat een prijs op mijn hoofd, hier is het, neem het.

Juli 1610. Caravaggio is in Napels. Via via krijgt hij te horen dat de paus bereid zou zijn om hem gratie te verlenen. Maar daarvoor moet hij naar Rome. Het is een gevaarlijke reis, want hij is nog altijd vogelvrij. Maar hij heeft geen keuze en hij besluit naar Rome te gaan met de boot. Hij verza-

melt al zijn bezittingen en scheept in. De boot, een faloeck, vertrekt vanuit Napels en vaart zo langs de kust van Italië richting Rome. Ze meren aan in Palo, een havenstadje met op de top van een rots een versterkte burcht. Caravaggio wordt van boord gehaald en gevangen genomen. Ze eisen dat hij een aanzienlijke som geld zou betalen. Die som diende waarschijnlijk om de gratie van de paus af te kopen. Caravaggio had gelukkig genoeg geld bij zich en kon betalen. Maar toch hielden ze hem twee dagen gevangen in die burcht. Toen ze hem dan eindelijk vrijlieten was de faloeck vertrokken. Caravaggio kwam te weten dat de boot nog zou aanmeren in Porto Ercole. In de hoop zijn bezittingen opnieuw te kunnen bemachtigen, vertrok hij daar over land, te voet, naartoe. Een enorm risico. Hij weet dat hij zo doorheen een gebied moet waar malaria heerst. Maar hij ziet geen andere oplossing. En het onvermijdelijke gebeurde.

Toen hij in Porte Ercole aankwam, kreeg hij hoge koorts. Hij stierf op 18 juli 1610. Waarschijnlijk in het ziekenhuis. Waarschijnlijk verzorgd door de zusterkes-van-liefde. Maar ik geloof liever de legende die zegt dat hij stierf op het strand van Porto Ercole.

Ik was er. Deze winter. Porto Ercole. De kust. Het verlaten strand. Een paar bootjes op het water. Iedereen wacht op beter weer. Dan komen de toeristen. Nu was er niemand. Geen hond te zien. Niks. Er is zelfs geen gedenkteken. Helemaal niks. Alleen de golven en het strand. Hier eindigt het verhaal van Caravaggio. In de leegte.

Ik wilde Caravaggio leren kennen. Ik keek naar de schilderijen en probeerde zo goed mogelijk te zien. Ik keek en tijdens het kijken veranderde ik. Ik ben niet geïnteresseerd in de betekenis van het schilderij, in wat het mij wil zeggen. Mij interesseert wat het schilderij mij doet, waaraan het mij doet denken.

De Ongelovige Thomas. Je kunt niet anders dan naar de wonde kijken. Christus leidt de hand van Thomas naar de wonde. Een diepe snede onder zijn rechtertepel. Hij duwt de vinger in de snede. Ik weet wel dat dit toen geschilderd is als een religieus werk. Ik weet dat Jezus en Thomas hier afgebeeld zijn. Maar nu zie ik iets anders. Ik zie de vinger die de snede inschuift. De twee mannen die toekijken, wachten tot het hun beurt is. En als je goed kijkt naar het gezicht van de man die gepenetreerd wordt: hij geniet.

Ik wist: ik moet zo snel mogelijk terug naar de stad, terug naar Rome. En

precies doen wat Caravaggio gedaan zou hebben. Het nachtleven in. De kwade tuin. Vinden wat ik zolang zocht. Wat Caravaggio mij heeft getoond. De kunst imiteert het leven. Het leven imiteert de kunst.

Alles heeft twee kanten. Ik deel mijn tijd met Caravaggio. Ik denk over zijn beelden van toen in mijn woorden van nu. Een gedachte van nu over een beeld van toen. Maar ook een beeld nu. Caravaggio bezielt mij. Ik belichaam hem.

Ik verplaats mij in de modellen. Ik zie mijn lichaam. Het lichaam wordt vrij om te denken wat onaanvaardbaar is. Een verboden reorganisatie van het plezier. De pijn doet je voelen dat je leeft. Je zit niet langer verdoofd te sufferen in een wachtkamer waar de tijd verglijdt. De pijn stopt de tijd.

In Rome deed ik de bars. Ik ging de darkrooms in, daalde af in de kelders. Het gebeurt altijd in kelders. Het kletsende geluid van de slagen. Tegen de muur stond een jongen, zijn broek op zijn enkels, zijn handen in zijn nek, het hoofd gebogen. Voor de ranselmeester zit een jongen op zijn hurken, de handen op zijn rug. Hij kijkt ernstig omhoog, wacht op een bevel. Overal strafjongens. De billen bloot, rood gestriemd. Ze krijgen van de riem, de paddle, de cane of gewoon van de blote hand. Ze spartelen. Ze huilen. Ze schreeuwen van de pijn.

Ik zie de jezuiten. Witte donderdag in Rome. Jezuiten lopen door de straten. Ze geselen zichzelf met koorden. Hun ruggen helemaal ontveld. Bloedend. Opengereten. Ze slaan zich zonder ophouden.

Ik zie de doeken van Caravaggio. De flagellatie van Christus. Een naakte torso vastgebonden aan een paal. Pijn doen en pijn voelen.

Johannes de Doper in de wildernis. Hij heeft rouwranden aan zijn nagels. Aan zijn elleboog is de huid afgeschuurd. Dit is een echt lichaam. Een lichaam dat je zou kunnen aanraken. Het berouw van Maria Magdalena. Loshangend haar, zonder juwelen, zonder make up, met een traan op haar wang. En David met het hoofd van Goliath.

Dit zijn de dingen waarvoor geen woorden zijn. Je moet ze zien. En Caravaggio laat het allemaal zien. Van het verleiden met de glimlach tot de striemen van de zweep.

Alles heeft twee kanten. Ik zag het allemaal. De kerkers van de jezuiten.

De kelder van Caravaggio. De darkroom in Rome. Het plezier van het kijken. De ontdekking van het genot. Het genot van de pijn. Het verhaal van Caravaggio. Mijn verhaal. Elk ding heeft zijn uiteindelijke bestemming en ligt niet stil voor het die bereikt. Bereid zijn, is alles. Ik deed mee. Ik durf te weten. Ik ben niet bang. Ik geniet. ■